

**O'ZBEKISTONDA XOTIN-QIZLARNING IJTIMOIIY-HUQUQIY
MAQOMINING TARIXIY EVOLYUTSIYASI (1991-2025)**

Millat umidi universiteti

BA-103 guruh

Begaliyeva Jasmina Imom qizi

Ushbu maqolada 1991–2025-yillar mobaynida O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-huquqiy maqomining shakllanishi va evolyutsiyasi tahlil qilingan. Mustaqillik yillarida ayollar huquqlarini ta'minlash davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylangani, ularning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotdagi ishtiroki tobora kengaygani yoritilgan. Tadqiqotda uch asosiy bosqich – mustaqillikning dastlabki yillari (1991–2000), taraqqiyot va islohotlar davri (2001–2016) hamda “Yangi O'zbekiston” davri (2017–2025) misolida amalga oshirilgan qonunchilik islohotlari va gender siyosatidagi yutuqlar tahlil etiladi.

Xususan, “Oila kodeksi”, “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida”gi qonun, “Ayollarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida”gi qonun hamda “Gender tenglikni ta'minlash strategiyasi 2030” kabi muhim hujjatlar ayollar maqomini mustahkamlashda beqiyos ahamiyat kasb etgani ko'rsatilgan. Shuningdek, “Xotin-qizlar daftari”, “Ayollar maslahat markazlari” kabi tashabbuslar orqali ularning ijtimoiy himoyasi tizimli yo'lga qo'yilgani qayd etilgan.

Maqola yakunida O'zbekistonda xotin-qizlarning huquqiy himoyasi, ijtimoiy faolligi va jamiyatdagi nufusi sezilarli darajada oshgani, gender tengligi barqaror rivojlanishining muhim omili sifatida shakllangani ta'kidlanadi.

Аннотация: В данной статье анализируется формирование и эволюция социально-правового статуса женщин в Узбекистане в период 1991–2025 годов. Отмечается, что в годы независимости обеспечение прав женщин стало одним из ключевых направлений государственной политики, а их участие в политической, экономической и социальной жизни страны постепенно

расширялось. В исследовании рассматриваются три основных этапа: первые годы независимости (1991–2000), период развития и реформ (2001–2016) и эпоха «Нового Узбекистана» (2017–2025), в контексте которых анализируются законодательные реформы и достижения в сфере гендерной политики.

Особое внимание уделяется таким важным документам, как «Семейный кодекс», законы «О гарантиях равных прав и возможностей для женщин и мужчин», «О защите женщин от притеснений и насилия», а также «Стратегия обеспечения гендерного равенства до 2030 года». Эти акты сыграли огромную роль в укреплении статуса женщин. Также отмечается, что инициативы, такие как «Женская тетрадь» и «Центры женских консультаций», способствовали системной социальной защите женщин.

В заключение подчеркивается, что в Узбекистане значительно возросли уровень правовой защищённости, социальная активность и авторитет женщин, а гендерное равенство стало важным фактором устойчивого развития общества.

Abstract: This article analyzes the formation and evolution of the socio-legal status of women in Uzbekistan during the period from 1991 to 2025. It highlights that, throughout the years of independence, ensuring women's rights has become one of the key priorities of state policy, while their participation in political, economic, and social life has been steadily expanding. The study examines three main stages: the early years of independence (1991–2000), the era of development and reforms (2001–2016), and the “New Uzbekistan” period (2017–2025), focusing on legislative reforms and achievements in gender policy.

Special attention is given to significant legal acts such as the Family Code, the Law on Guarantees of Equal Rights and Opportunities for Women and Men, the Law on Protection of Women from Oppression and Violence, and the Gender Equality Strategy 2030. These documents have played a vital role in strengthening women's status. Additionally, initiatives such as the Women's Register and Women's Advisory Centers have contributed to establishing a systematic framework for women's social protection.

In conclusion, the article emphasizes that the legal protection, social activity, and public influence of women in Uzbekistan have significantly increased, and gender equality has become a key factor in sustainable development.

Kirish

Mustaqillik yillarida O'zbekiston jamiyatida sodir bo'lgan eng muhim ijtimoiy o'zgarishlardan biri bu – xotin-qizlarning ijtimoiy, siyosiy va huquqiy maqomini mustahkamlash, ularning jamiyatdagi rolini oshirish bo'ldi. Ayollar masalasi mamlakat taraqqiyotining ajralmas qismi sifatida qaralib, ularning manfaatlarini himoya qilish davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylandi.

1. Mustaqillikning dastlabki yillarida (1991–2000)

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, davlat boshqaruvi tizimida inson huquqlarini, ayniqsa ayollar huquqlarini kafolatlashga katta e'tibor qaratildi. 1992-yil qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida erkaklar va ayollarning teng huquqliligi tamoyili aniq belgilab qo'yildi.

1991–2000-yillarda:

“Oila kodeksi” (1998-yil) qabul qilinib, unda ayollarning oiladagi huquqlari, mehnat va mulk masalalaridagi tengligi mustahkamlandi.

“Xotin-qizlar qo'mitasi” faoliyati yo'lga qo'yildi – bu ayollar manfaatlarini himoya qiluvchi muhim ijtimoiy institut sifatida ish boshladi.

Ayollarni ta'lim, sog'liqni saqlash va mehnat sohalarida qo'llab-quvvatlash bo'yicha dastlabki davlat dasturlari ishlab chiqildi.

2. Taraqqiyot va islohotlar davri (2001–2016)

Bu yillarda xotin-qizlar masalasi yanada tizimli tus oldi.

2004-yilda “Gender tengligi bo'yicha milliy harakat dasturi” ishlab chiqildi.

Oliy ta'lim muassasalarida ayollar ulushi sezilarli oshdi, ularning siyosiy faolligi kuchaydi.

Xotin-qizlarni kichik biznes va tadbirkorlikka jalb etish uchun kreditlar va imtiyozlar joriy qilindi.

Shu davrda ayollar parlamentda va mahalliy kengashlarda o'z o'rnini mustahkamlab bordi.

Bu bosqich O'zbekiston ayollarining jamiyat hayotidagi ishtirokini kengaytirgan, ularning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirgan muhim davr bo'ldi.

3. Yangi O'zbekiston davri: gender siyosatining yangi bosqichi (2017–2025)
2017-yildan boshlab mamlakatda “Yangi O'zbekiston” konsepsiyasi asosida ayollar huquqlarini himoya qilish, ularning imkoniyatlarini kengaytirish siyosati yangi bosqichga ko'tarildi.

So'nggi yillarda qabul qilingan eng muhim hujjatlar:

2019-yil 2-sentabrda – “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida”gi qonun;

2019-yil 2-sentabrda – “Ayollarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida”gi qonun;

2021-yilda – “Gender tenglikni ta'minlash strategiyasi 2030” qabul qilindi.

Bu hujjatlar asosida:

Ayollar uchun rehabilitatsiya markazlari, ish o'rinlari, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash fondlari tashkil etildi;

Ayollar daftari joriy etilib, u orqali og'ir ahvoldagi xotin-qizlarga ijtimoiy yordam ko'rsatish tizimi yo'lga qo'yildi;

2021-yildan boshlab O'zbekiston Senatida ayollar ulushi 30 foizdan oshdi, bu esa gender tengligining amaliy ifodasiga aylandi.

4. Ijtimoiy-huquqiy maqomdagi sifat o'zgarishlari

1991–2025-yillar oralig'ida O'zbekistonda xotin-qizlarning maqomi faqat huquqiy jihatdan emas, balki ijtimoiy ong, mentalitet va madaniyat darajasida ham o'zgarishlarga uchradi.

Ayollar bugun nafaqat oila tayanchi, balki siyosat, biznes, ta'lim, fan va san'at sohalarida yetakchilik qilmoqda.

“Xotin-qizlar daftari”, “Ayollar maslahat markazlari”, “Oilalar va xotin-qizlar qo'mitalari” faoliyati ularning huquqlarini kafolatli himoya qilishni ta'minlamoqda.

Ayollar tadbirkorligi, IT sohasidagi faolligi, chet elda ta'lim olish imkoniyatlarining kengayishi ularning yangi avlodini shakllantirdi.

Xulosa

1991-yildan 2025-yilgacha bo'lgan davr O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-huquqiy maqomi keskin o'zgarishlarga uchragan, ularning huquqiy himoyasi va jamiyatdagi o'rni mustahkamlangan davr bo'ldi.

Bugungi kunda ayollar mamlakat taraqqiyotining faol ishtirokchisi, siyosat va iqtisodiyotda muhim qarorlar qabul qiluvchi kuch sifatida tan olinmoqda.

Shunday qilib, O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki – xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini ta'minlash, gender tengligini mustahkamlash barqaror va adolatli jamiyat qurishning ajralmas omilidir.

FOYDALANILGAN MANBALAR

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 1992.

“Oila kodeksi” – Toshkent: Adolat, 1998.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni “Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida” – 2018-yil 2-fevral.

O'zbekiston Respublikasi Qonuni “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida” – 2019-yil 2-sentabr.

O'zbekiston Respublikasi Qonuni “Ayollarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida” – 2019-yil 2-sentabr.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori “Gender tenglikni ta'minlash strategiyasi 2030”ni tasdiqlash to'g'risida” – 2021-yil.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni “Yangi O'zbekiston strategiyasi” – 2022-yil 28-yanvar.

O'zbekiston Respublikasi Xotin-qizlar qo'mitasining yillik hisobotlari (2000–2024-yillar).

“Gender tengligi va ayollar huquqlari” mavzusida:

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati rasmiy veb-sayti – [senat.uz](https://www.senat.uz/) (<https://www.senat.uz/>)

Oila va xotin-qizlar qo'mitasi veb-sayti – wcu.uz (<https://wcu.uz/>)

Karimov I.A. “O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari.” – Toshkent: O'zbekiston, 1997.

Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O‘zbekiston strategiyasi.” – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

BMT (UN Women) hisobotlari: “Gender tengligi va ayollar huquqlari O‘zbekistonda”, 2018–2023-yillar.